

процесса комплектования фондов в своих работах продолжили Ю.В. Григорьева, Ю.Н. Столярова, В.И. Терешина, Ю.А. Гриханова, Э.Н. Должикова, В.В. Шилова, Н.И. Филиппенко и др.

Обновление фонда - это изменение содержания и хронологического состава фонда в процессе его формирования за счет поступления новых документов и исключения утративших читательский спрос, имеющих излишнюю экзemplарность и непрофильных [1, с. 78-79]. Одна из характеристик процесса обновления - обновляемость фонда, показатель степени обновления фонда в течение анализируемого периода, который определяется по формуле:

$$H = \Pi / \Phi * 100\%$$

Рис. 1. Формула обновления библиотечного фонда

Согласно представленной формуле: Π - объем поступлений за анализируемый период; Φ - объем фонда на конец анализируемого периода; H - обновляемость фонда [4]. Полученный таким образом показатель характеризует процент обновления фонда за анализируемый период.

Несмотря на то, что в фондоведении разработано несколько формул, авторами которых являются Э.Н. Должиков, В.В. Шилов, И.В. Эйдемиллер, В.И. Терешин, часто используют показатель обновления фонда, определяемый по формуле, разработанной Э.Н. Должиковым и представляет собой процентное отношение объема поступивших документов к общему объему фонда на конец исследуемого периода [5].

В практической деятельности важным аспектом является не только теоретические расчеты формулы, по которой определяется обновление фонда, но и количественное значение этого показателя, а именно, сколько документов ежегодно должно поступать в фонд библиотеки и за какой он должен быть обновлен.

Согласно разработанным рекомендациям по нормативам ежегодного поступления и выбытия литературы РНБ. Объем поступлений новой литературы должен составлять 10 % к фонду, объем выбытия - 8 % к фонду [3].

На практике, проводя анализ обновления фонда, публичные библиотеки пользуются нормами ИФЛА (Международной Федерации библиотечных ассоциаций и учреждений). Считается, что фонд публичной библиотеки должен полностью обновляться за 10 лет; в нем должны присутствовать 10% книг, изданных за последние 2 года, и 30 - 40% книг, изданных за последние 5 лет. Исходя из этого в фонде библиотеки должно быть 5% новинок текущего года [2]. Научные библиотеки в работе используют формулу Э.Н. Должикова и нормы обновления РНБ, согласно которым объем поступлений новой литературы должен составлять 10 % к фонду.

Таким образом, обновление фонда является важнейший аргумент и критерий оценки библиотечного фонда. Показатель обновления нужен для принятия верного решения при формировании, организации и функционировании библиотечных фондов.

Литература

1. Библиотечное дело: Терминологический словарь / РГБ. 3-е значит. перераб. и доп. изд. – М., 1997. – 168 с.
2. Коваленко Н.И. Обновление фондов. Методы оценки и расчета / Н.И. Коваленко // Научные и технические библиотеки. - 2002. - №5. - С.17-25.
3. Справочник библиотекаря / Науч. ред. А.Н. Ванеев, В.А. Минкина. – СПб.: Профессия, 2002. – 448 с.
4. Шилов В.В. Библиотечный фонд: обновление, обновляемость, обновленность [Электронный ресурс] / В.В. Шилов. – Режим доступа: http://www.gpntb.ru/win/ntb/ntb2000/9/f09_05.html
5. Филиппенко Н.И. Обновление библиотечных фондов как условие эффективности их использования: Автореферат канд. пед. наук [Электронный ресурс] / Н.И. Филиппенко. – Режим доступа: <http://search.rsl.ru/ru/record/01000060363>

УДК 027(477)«15/17»(043)

Луханіна І. А.

ДІЯЛЬНІСТЬ БРАТСЬКИХ БІБЛІОТЕК В УКРАЇНІ В XVI–XVII СТ.

Історія книги, книжкової справи та бібліотек є невід'ємною частиною загальної історії вітчизняної культури; вона допомагає скласти цілісне уявлення про духовну спадщину українського народу.

Важливою складовою історії книгозбірень в Україні є їхнє становлення та розвиток у релігійно-національних об'єднаннях українських міщан і дрібної шляхти, які під назвою «братства» діяли у другій половині XVI–XVII ст. у Львові, Луцьку, Києві, Острозі та інших містах. Братства відкривали православні храми, що мали ставропігію, шпиталі, засновували школи, утримували друкарні, розповсюджували релігійні та загальноосвітні книги.

Діяльність братських бібліотек, формування, розвиток та склад їхніх фондів у своїх працях розглядали І. Крип'якевич, І. Свенціцький, Я. Ісаєвич, Ю. Шустова, В. Жук, В. Соколов, А. Климчук та ін. Цій темі присвячено окремий розділ навчального посібника «Історія бібліотечної справи в Україні» харківського бібліотекознавця В. Сєдих.

Розвиток бібліотек в Україні має давні витоки. При кожному монастирі була своя бібліотека і спеціальні «книгописні келії», де ченці переписували книги для бібліотеки монастиря. З виникненням та поширенням братського руху в Україні в історії бібліотек розпочинається новий період. Покликані задовольнити потреби, пов'язані не лише з богослужбовою, а й з культурно-просвітницькою діяльністю, братські бібліотеки стають загальнодоступними, поступово наближуючись за структурою та напрямками діяльності до сучасних публічних бібліотек. Книжковими фондами братських бібліотек користувалися як члени братства, викладачі та учні братських шкіл, так і широкі кола православного люду. Відомо, що книги з бібліотеки Львівського Ставропігійського братства видавалися для домашнього читання, позичалися дячам багатьох інших братств в різних містах України та за її межами. Книгами братства користувалися письменники, науковці, друкарі, коректори тощо.

Братчики вважали вкрай важливим залучення широкого кола населення до книжкової культури. Тому робота з організації та поповнення бібліотеки була для них однією з важливих сфер діяльності. Проте, усвідомлення значущості бібліотеки як книжкового зібрання, що має самостійну культурну цінність протягом XVI–XVII ст. ще остаточно не сформувалося. На це вказують у своїх дослідженнях В. Жук, А. Климчук, Ю. Шустова. Бібліотека у цей період не відокремлюється від архіву, а становить разом із ним єдине ціле, їхні соціальні функції об'єднуються.

Спеціального приміщення для збереження книжкового фонду, як зазначає дослідниця бібліотеки Львівського братства Ю. Шустова, також ще не існувало. Найбільш цінні примірники та релігійно-службові книги зберігалися у церковній скарбниці, частина знаходилася у братчиків та у книжкових складах і лавках. При цьому бібліотекою члени братства вважали і колекцію книг, і книжкову продукцію своєї друкарні [3, с. 514]. Посади бібліотекаря у сучасному її розумінні тоді теж не було. Час від часу обиралися «дозорці» або «втрикуші» (лат. «viticus» – наглядач, опікун), які робили ревізію книг. За інвентарними описами бібліотеки Львівського братства 1601, 1611, 1619, 1637, 1688, 1732, 1758 рр. та ін. можна простежити динаміку збільшення книжкового фонду та структурні зміни в ньому [2, с. 22].

Книгозбірні Луцького Хрестовоздвиженського братства знаходились під наглядом або самого ігумена, або церковного служника. Нові надходження фіксувалися в описі документів, книг та інших речей. Ці записи містили інформацію про час та джерело надходження; згідно з цим реєстром відомі назви понад 60 книжок (як рукописних так і друкованих) [1, с. 27].

Основу фонду братських бібліотек складали богослужбові книги монастирів та церков, при яких засновувались братства, а також книгозбірні їхніх фундаторів. Так, ядром бібліотеки Львівського братства можна вважати збірку з 55 богослужбових книг львівської Успенської церкви, 33 томи зібрання Онуфрійського монастиря та 23 книги польською та слов'янською мовами одного із засновників братства – Леська Малецького [2, с. 22].

Подальше формування фондів відбувалося наступними шляхами:

- дарування, пожертви та заповіти;
- цілеспрямоване придбання літератури на кошти братчиків;
- поповнення власними друками;
- надходження примірників від інших братств за обміном.

Свої книжки бібліотекам дарували члени братств, шляхта, міщани, козацтво. Студенти, що жили при братстві, часто залишали бібліотеці свої рукописні курси з філософії та інших наук. Велике значення мали букварі та граматики слов'янської мови, створені викладачами братських шкіл. За рахунок внесків членів, прибутків від нерухомого майна, друкарень, відсотків від позик велася закупівля необхідної літератури. Деякі братства (Львівське, Острозьке та ін.) мали власні друкарні. Багато з цих видань поповнювали бібліотеки.

Комплектування фондів відбувалося у відповідності до змісту навчальних курсів братських шкіл (де окрім слов'янської, грецької, польської, латинської мов вивчалися також діалектика (логіка), риторика, арифметика, геометрія, астрономія, музика) та інтересів братчиків і діячів, пов'язаних з братським рухом.

В основу систематизації фондів було покладено мовну ознаку. У братських бібліотеках зберігалися книги церковнослов'янською, грецькою, польською, латинською мовами. Це була богослужбова, біблійна література, патристика, довідкові й навчальні видання. Було чимало філософських, педагогічних і полемічних творів. Значний масив музичних творів представлений рукописними і друкованими партитурами та книгами з теорії музики.

«Грецькі» та «латинські» розділи книгозбірень містили твори античних авторів (Арістотеля, Платона, Гомера, Гесіода, Демосфена, Еврипіда, Фуکیدіда, Ксенофонта, Плутарха, Лукіана, Овідія, Горация, Вергілія, Цицерона, Валерія Максима) та італійських гуманістів (Франческо Петрарки, Піко дела Мірандоли, Джіроламо Кардано та ін.), словники і підручники з діалектики, риторики, граматики, праці

грецьких авторів у перекладі латинською мовою. Польською мовою, окрім книг релігійного змісту, були також художні твори, історичні хроніки, праці з філософії та права. Слов'янська частина фонду – це здебільшого церковно-богословські книги, букварі та граматики (наприклад, «Грамматика словенска» і «Наука ко читаню і розуміню писма словенскаго» Лаврентія Зизанія), кілька рукописів історичного змісту («Кронника писаная о Греках» та «Кронничка писаная на осмерине»), твори українських письменників (зокрема, «Ключ разумения», «Небо новое», «Месія правдивий» Іоанікія Галятовського, «Огородок Марії Богородиці» та «Вінець Христов» Антонія Радивиловського) [2, с. 23].

Тематичний склад братських бібліотек відображає читацькі смаки братчиків, викладачів, учнів братських шкіл та освічених православних міщан загалом.

В історії книгозбірень в Україні бібліотеки церковних братств XVI–XVII ст. займають особливе місце. З одного боку, вони продовжували традиції монастирських та церковних бібліотек, що були покладені з часу заснування бібліотеки Софійського собору у Києві 1037 року, з іншого – це були перші загальнодоступні (публічні) бібліотеки, створені братчиками з метою забезпечення їхньої культурно-просвітницької діяльності та, відповідно, орієнтовані на широке коло читачів.

Література

1. Жук В. Історія бібліотеки Луцького братства / В. Жук, О. Сажок // Вісник Книжкової палати. – 1999. – № 1. – С. 27–29.
2. Соколов В. Бібліотеки церковних братств в Україні у XVI–XVIII ст. / В. Соколов // Вісник Книжкової палати. – 2014. – № 3. – С. 20–24; С. 27–34.
3. Шустова Ю. Э. Документы Львовского Успенского Ставропигийского братства (1586–1788) : источниковедческое исследование / Ю. Э. Шустова. – Москва : Рукописные памятники Древней Руси, 2009. – 648 с.

УДК 025.6:027.7(477.62-2)(043)

Милицина Л.В.

ИНФОРМАЦИОННЫЕ ПОТРЕБНОСТИ ЧИТАТЕЛЕЙ НБ МГУ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СТАТИСТИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ (НА ПРИМЕРЕ АБОНЕМЕНТА УЧЕБНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ)

Одним из важнейших факторов производства сегодня является информация. Ни одно дело невозможно вести успешно без привлечения квалифицированных кадров. Основу компетентности будущих профессионалов закладывают высшие учебные заведения. Однако достичь высокого качества образования было бы сложно в условиях недостаточного информационного обеспечения студентов.

Библиотека всегда являлась и является важной частью вуза. Владея документными фондами, она накапливает знания и, обеспечивая к ним доступ, прививает студентам умение находить и рационально использовать необходимую информацию. Библиотека высшего учебного заведения не только удовлетворяет учебные потребности читателей, но и помогает студентам, аспирантам и преподавателям в научно-исследовательской работе.

В настоящее время создается новый тип информационной структуры, одно из ключевых мест в которой занимает библиотека. Совершенствование системы высшего образования, связанное с ростом информационных потребностей общества, меняет привычный облик вузовской библиотеки. Прежним остаётся лишь её основное назначение – информационная поддержка в учебной и научно-исследовательской деятельности. Поэтому, для наилучшего выполнения библиотекой своих функций и соответствия быстро меняющимся информационным требованиям, крайне актуально исследование проблематики читательских потребностей и выявление основных тенденций в изучаемой сфере.

В данной работе проанализированы статистические показатели книговыдачи (фонд абонемента учебной литературы), в которых отражены изменения основных информационных потребностей читателей НБ МГУ за 2014–2015 годы.

Ежедневно на абонементе учебной литературы подводится итог книговыдачи по отраслям знаний. Учитываются следующие направления (отделы по классификации ББК):

1. Педагогические науки (74);
2. Психологические науки (88);
3. Общественные науки (6): (60 – социология, демография; 63 – история, исторические науки; 65 – экономика, экономические науки; 66 – политика, политические науки; 67 – государство и право, юридические науки);
4. Естественные науки (2);
5. Техника, технические науки (3);
6. Филологические науки: (80 – филологические науки в целом; 81 – языковедение; 82 – фольклор; 83 – литературоведение);

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ**

ДЕБЮТ

*Збірник тез доповідей студентів
історичного факультету*

Маріуполь – 2017

ББК 94 я 43
УДК 08 (063)

Дебют: Збірник тез доповідей студентів історичного факультету МДУ за результатами участі у Декаді студентської науки 2017 / За заг. ред. д.політ.н., проф. К.В. Балабанова, д.е.н., проф. О.В. Булатової. – Маріуполь, 2017. – 151 с.

Редакційна колегія: д.і.н., професор В.Ф. Лисак, к.і.н., доцент І.О. Петрова, к.н.соц.ком., доцент В.О. Кудлай, д.і.н., професор В.М. Романцов, к.політ.н., доцент М.В. Булик, к.політ.н., доцент О.Л. Гільченко, к.і.н., доцент Ю.В. Рябуха, к.політ.н., доцент К.А. Трима, к.і.н., доцент О.С. Цибулько

Матеріали збірника висвітлюють результати науково-дослідної роботи студентів МДУ, які присвячені питанням історії, міжнародних відносин, політології, документознавства, філософії, соціології тощо.

Рекомендовано до друку та поширення мережею Інтернет Радою молодих вчених Маріупольського державного університету

Протокол № 2 від 31.01.2017.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.